

A Rock Between Hard Places: Afghanistan as an Arena of Regional Insecurity

Kristian Berg Harpviken & Shahrbanou Tadjbakhsh

Hurst, 2016

Anmeldt av Joakim Brattvoll*,

MSc, Forskningsgruppen for Russland, Eurasia og Arktis, NUPI

I november 2011 samlet diplomater fra 14 av Afghanistans naboland seg i Istanbul for å skrive under på det som i ettertid ble kjent som 'Heart of Asia'-erklæringen. Erklæringen markerte starten på den såkalte Istanbulprosessen: En regional diplomatisk prosess som skulle bidra til å skape fred i Afghanistan. I likhet med en stadig mer populær trend i diplomati og forskning, satte Istanbulprosessen Afghanistan i sentrum for regionens stabilitet. Det er denne tankegangen Harpviken og Tadjbakhsh utfordrer i *A Rock Between Hard Places: Afghanistan as an Arena of Regional Insecurity*. I motsetning til narrativene som plasserer Afghanistan i sentrum, finner forfatterne at Afghanistan er et fjernt tema for sine naboer. Nabolandene er mye mer opptatt av sine regionale konkurrenter enn av Afghanistan. Det er altså i langt større grad India enn Afghanistan som tar fra Pakistans politiske og militære ledere nattesønnen, mens Afghanistan blir offeret for de bipolare spenningene i de omkringliggende regionene. Mens mange har fokusert på de bilaterale båndene mellom Afghanistan og de omkringliggende statene, representerer Harpviken og Tadjbakhsh' analyse av de regionale dynamikkene et viktig og mer nyansert bidrag i debatten om Afghanistans stabilisering. I en systematisk gjennomgang av sikkerhetsdynamikkene som dominerer Sør-Asia, Sentral-Asia og Gulfen, viser forfatterne hvordan de respektive dynamikkene spiller inn i Afghanistan. Denne jobben gjør forfatterne med stor grundighet og med et detaljnivå som man ikke finner mange andre steder.

Det teoretiske bakteppet for analysen er Regional Security Complex Theory (RSCT), lansert i Barry Buzan og Ole Wævers verk *Regions and Powers: The Structure of International Security* (2003). Teorien tar utgangspunkt i at sikkerhet og stabilitet avhenger av regionale dynamikker, og at en stat alltid vil føle seg mer truet av sine umiddelbare naboer med mer eller mindre lik maktstatus, og opptre mer distansert og likegyldig ovenfor mer perifere stater. Ifølge forfatterne befinner Afghanistan seg i utkanten av tre regionale sikkerhetskomplekser: Gulfen (dominert av spenningen

*Korrespondanse: Joakim Brattvoll. Email: joakim.brattvoll@nupi.no

mellom Iran og Saudi Arabia), Sør-Asia (Pakistan-India) og Sentral-Asia (dominert av gjensidig mistillit mellom alle de sentralasiatiske landene). Argumentasjonen rundt hvorfor akkurat dette perspektivet ble valgt fremfor andre, samt de metodologiske valgene som ligger til grunn for de konklusjonene forfatterne trekker, kunne likevel vært mer omfattende. Forfatterne anerkjenner at trusler «i hvert fall til dels, er sosialt konstruert» (s. 12), men tar et bevisst valg om å ikke se nærmere på sikkerhetiseringsprosessene i landene som omtales. Dette virker som et fornuftig valg med tanke på hvor mange forskjellige aktører som analyseres. Likevel kunne det vært interessant å se flere originalkilder fra nabolandenes utenriksministerier og presidenter som snakker om Afghanistan som en trussel eller mulighet, for å se hvordan disse landene representerer Afghanistan og hvordan dette bidrar til å konstruere disse landenes identitet internasjonalt (se for eksempel Fjæstad & Kjærnet 2014). Et slikt perspektiv kunne vist at nabolandenes politikk ovenfor Kabul ikke kun har å gjøre med deres vilje og evne til å handle i Afghanistan – men også hvordan disse aktørene ser på Afghanistan og afghanerne. For eksempel har Kazemi (2014: 77) vist at folk i Sentral-Asia ser svært nedverdiggende på afghanere, et syn som også spiller inn i politikken som føres mot landet.

Etter at vi blir introdusert for det teoretiske rammeverket, analyserer kapittel 2 sikkerhetskomplekset i Sør-Asia. Spørsmålet dreier seg altså om hvorvidt konflikten mellom Pakistan og India utspiller seg på afghansk slagmark, eller om Afghanistans problemer velter over på Pakistan og India. Funnene viser det førstnevnte, nemlig at det er en stedfortrederkrig på afghansk jord. De territoriale spenningene over Kashmir, samt den Pakistanske etterretningstjenestens støtte til ekstremister som også opererer i Afghanistan, er herunder to av de viktigste elementene som holder liv i konflikten. Konflikten drives av dype identitetsmotsetninger mellom det sekulære, multietniske og multikulturelle India og det konservative, islamske Pakistan (s. 26). Kapittelet finner at selv om India er langt mektigere enn Pakistan, vedvarer konflikten mellom de to på grunn av gjensidig avhengighet i økonomi – og i sikkerhetssfæren. Kapittel 3 er en analyse av de forskjellige sentralasiatiske statenes interesser i Afghanistan. Mange analyser tenderer til å behandle disse statene under ett, og selv om Harpviken og Tadjbakhsh tar for seg alle fem land, klarer de å gjøre dette på en måte som får frem hvert enkelt lands særegenheter. Den ujevne fordelingen av naturressurser, frykt for å miste regimekontroll og deres egne statsbyggningsprosjekter dras fram som de viktigste årsakene til at de sentralasiatiske landene forholder seg passivt til å bidra i prosesser som omhandler Afghanistan. Kapittel 4 tar for seg dynamikken i den persiske Gulfen, og da primært konflikten mellom Iran og Saudi-Arabia. Økonomisk rivalisering over olje- og gassressurser, samt konkurrerende syn på hvem som er lederen av det islamske felleskapet er herunder de viktigste årsakene til at rivaliseringen mellom Saudi-Arabia og Iran fortsetter å utspille seg på bakken i Afghanistan.

Hvert empiriske kapittel forklarer de innenrikspolitiske årsakene som former hovedaktørens sikkerhetsinteresser innenfor de regionale sikkerhetsdynamikkene. Dette inkluderer for eksempel hvordan nasjonale identiteter, vann og energikonflikter samt etniske og religiøse spenninger påvirker de omliggende landene til å handle på en bestemt måte. Boka er full av interessante empiriske funn, som for

eksempel at kilder hevder at Saudi-Arabia gir støtte til Taliban (s. 132), at 500 000 tadsjikere flyktet til Afghanistan under den tadsjikiske borgerkrigen (s. 67), eller at Russland har søkt støtte fra Saudi-Arabia for å nedkjempe separatister i Tsjetsjenia. Videre tar forfatterne for seg hvordan de globale stormaktene dras inn langs de regionale konfliktlinjene, for eksempel ved at USAs støtte til både Pakistan og India bidrar til at spenningen mellom de to vedvarer (s. 38). Til slutt diskuterer hvert kapittel hvordan disse dynamikkene projiseres i Afghanistan. Den ovennevnte kapittelstrukturen er svært oversiktlig og ryddig, og gir et så grundig bilde som det kan la seg gjøre når man tar for seg et så stort tema som regionen rundt Afghanistan.

Som leser kan man tidvis få en følelse av at de regionale spenningene og konfliktene rundt Afghanistan er av tidløs natur, og at de vil vedvare i overskuelig fremtid. Det avsluttende kapittelet endrer imidlertid på dette bildet. Her gjør forfatterne en grundig gjennomgang av sentrum vs. periferi debatten som har dominert forskningen på regionen siden 2001, og gjennomgår de regionale spenningene med en ny og mer løsningsorientert synsvinkel. Delen som diskuterer hvorvidt Afghanistans problemer i forhold til sine naboland kunne blitt løst gjennom nøytralitet er særlig interessant. Selv om et nøytralt Afghanistan ville vært vanskelig gitt at landet nå er avhengig av internasjonale styrker på bakken (s. 147), er perspektivet som presenteres nytt og tankevekkende for leseren.

Som forfatterne poengterer i bokas oppsummerende kapittel, har konflikten mellom Pakistan og India en mer direkte innvirkning på situasjonen i Afghanistan enn de andre regionale konfliktene (s. 150). Det ville vært interessant å se en grundigere diskusjon på forskjellen mellom de regionale kompleksene og ikke minst hvilket som er mest avgjørende for Afghanistans stabilisering. De regionale spenningene mellom de sentralasiatiske landene (se for eksempel Deyermond 2009) har åpenbart langt mindre innvirkning på situasjonen i Afghanistan enn forholdet Pakistan-India. Analysen kunne godt drøftet forskjellen på de regionale sikkerhetskompleksene mer utførlig, særlig med tanke på Pakistans ubestridte rolle som en av nøklene til å bringe fred til Afghanistan (Tørjesen & Stankovic 2010).

Avslutningsvis i boka hevdes det at: «Afghanistan constitutes a sub-complex of its own, but even peripheral to the dynamic of the three surrounding regions, it is the *unwilling host of conflicts and tensions* rooted within each of those» (min kursiv) (s. 156). Det er i dette argumentet at vi også finner noe som kan forstås som et paradoks: Forfatterne plasserer seg i den akademiske debatten nettopp ved å gå imot påstandene som presenterer Afghanistan som et offer for eksterne og manipulerende aktører, som bevisst utnytter landet til sin egen fordel. Til tross for at argumentet som setter Afghanistan i periferien for de tre regionale spenningene i Sør-Asia, Sentral-Asia og Gulfen både er interessant og underkommunisert, kan det tolkes som å reproducere det som forfatterne prøver å utfordre: at Afghanistan mangler egen vilje og blir passivt utsatt for krefter fra utsiden. Til tross for dette, er boka det mest informative og grundige bidraget til diskusjonen om de regionale maktenes rolle i Afghanistans stabilisering per dags dato. Nå som det internasjonale fokuset i stor grad har blitt kanalisert mot konfliktene i Syria og Irak, er det viktig å fortsette

forskningen på Afghanistan og den omliggende regionen. Derfor er Harpviken og Tadjbakhsh' bok et svært leserverdig bidrag som kommer på riktig tidspunkt.

Kilder

- Deyermond, Ruth (2009) «Matrioshka hegemony?: Multi-levelled hegemonic competition and security in post-Soviet Central Asia», *Review of International Studies*, 35 (1): 151–173.
- Fjæstad, Kristin, & Heidi Kjærnet, (2014) «Performing statehood: Afghanistan as an arena for Central Asian states», *Central Asian Survey*, 1–17.
- Kazemi, Said Reza (2014) «Afghanistan and the Central Asian states: reflections on the evolving relations after 2014» in Norberg, Johan & Erika Holmquist (red.) *ISAF's withdrawal from Afghanistan – Central Asian perspectives on regional security*. Conference Report.
- Torjesen, Stina, & Tatjana Stankovic (2010) «Regional Change: How will the rise of India and China shape Afghanistan's stabilization process?» Oslo: NUPI.